

УДК 37.091.33:373.3

DOI: 10.31499/2307-4906.2.2023.282525

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Ольга Мороз, аспірант, Житомирський державний університет ім. Івана Франка.

ORCID: 0000-0003-4121-7495

E-mail: moroz_olga92@ukr.net

У статті проаналізовано сутність, функції методологічних підходів та визначено їх значення для наукового обґрунтування досліджуваної проблеми.

Методологія дослідження проблеми формування інформаційно-комунікаційної компетентності розглянута на філософському, загальнонауковому, конкретно-науковому та технологічному рівнях. Всі рівні методології дослідження розглядаються як складна система, що включає взаємопов'язані елементи, визначена супідрядність та взаємозв'язок всіх наукових підходів.

У статті розглянуто практичне застосування кожного з підходів у процесі дослідження. На філософському рівні проблему дослідження розглянуто на основі діалектичного підходу. На загальнонауковому рівні аспекти дослідження розглянуто на основі системного, діяльнісного та компетентнісного підходів. На конкретно-науковому рівні висвітлено реалізацію особистісно-орієнтованого, інтегрованого, середовищного та технологічного підходів.

Ключові слова: методологія; підхід; науковий підхід; інформаційно-комунікаційна компетентність.

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE RESEARCH OF THE PROBLEM OF FORMATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCY OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Olha Moroz, Graduate Student, Zhytomyr Ivan Franko State University.

ORCID: 0000-0003-4121-7495

E-mail: moroz_olga92@ukr.net

The article analyzes the essence and functions of methodological approaches and defines their importance for scientific substantiation of the researched problem.

The research methodology of the problem of formation of information and communication competency is considered at the philosophical, general scientific, specific scientific and technological levels. All levels of research methodology are considered as a complex system that includes interconnected elements, defined subordination and interconnection of all scientific approaches.

The article discusses the practical application of each of the approaches in the research process. At the philosophical level, the research problem is considered on the basis of a dialectical approach, which involves taking into account the pedagogical regularities of the use of relevant information technologies in the educational process.

At the general scientific level, aspects of research are considered on the basis of systemic (considers the research problem as a set of interrelated elements), activity (ensures the inclusion of schoolchildren in active activities in computer science lessons), and competency (presupposes an orientation towards the

formation of life competencies in students) approaches.

At the concrete-scientific level, the implementation of personal-oriented (presupposes subject-subject interaction of all participants in the educational process), integrated (allows the formation of a comprehensive vision of the subject and its tasks), environmental (creation of necessary and sufficient conditions for its participants in the process) and technological (allows to create a model of formation of information and communication competency with its further implementation in the educational process) approaches.

Keywords: *methodology; approach; scientific approach; information and communication competency.*

Розвиток науки і практики характеризується і певною мірою залежить від рівня підготовки і проведення досліджень, які спрямовані на розвиток наукових знань в обраній галузі, і що важливо, на пошук нових методів дослідження, методології і наукових підходів.

Відповідно до основних ознак науковості, наукове дослідження є:

- цілеспрямованим процесом, досягнення мети та поставлених завдань;
- процесом, спрямованим на пошук нових, оригінальних ідей;
- систематичним процесом, якому властива доказовість, послідовне обґрунтування зроблених узагальнень і висновків.

Саме достовірність проведеного дослідження, його науковий рівень, безпосередньо залежить від обраної методології, так як вона визначає способи здобуття наукових знань, забезпечує всебічність отримання інформації щодо процесу чи явища, що вивчається.

Тому, одним із завдань нашого дослідження є визначення основних наукових підходів до дослідження проблеми формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкових класів.

Проблемі методології наукових досліджень присвячені праці вітчизняних учених (В. Андрущенко, С. Гончаренко, В. Кремень, Т. Кристопчук, Н. Ничкало, С. Сисоєва та ін.).

Так, С. Гончаренко стверджує, що глибоке розуміння сутності педагогічних явищ не можливе без оволодіння методами наукового пізнання, ознайомлення з логікою дослідницького процесу, досвіду аналізувати і передбачати його подальший розвиток.

С. Сисоєва акцентує увагу на важливості володіння методологічною культурою не лише педагогу-досліднику, а й практику – є однією з важливих властивостей сучасного наукового мислення.

Аналіз наукових джерел показує, що у педагогічній теорії і практиці вже мали місце дослідження окремих аспектів зазначеної проблеми. Так, проблема компетентнісного підходу до навчання учнів початкових класів досліджується у працях українських вчених, серед яких Н. Бібік, О. Вашуленко, Н. Листопад. Зміст, сутність та особливості використання системного підходу розкрито вченими В. Андрущенко, С. Гончаренком, В. Кременем. Теоретичні аспекти діяльнісного підходу розкрито в працях Н. Ничкало, О. Савченко, С. Сисоєвої тощо.

Формування інформаційно-комунікаційної компетентності молодших школярів висвітлено у працях О. Білоус, М. Бойко, А. Гуржія, М. Жалдака, Н. Морзе тощо.

Попри теоретичну і практичну значущість перерахованих досліджень, нерозв'язаним питанням залишається реалізація зазначених підходів у процесі

викладання інформатики в початковій школі, враховуючи Концепцію «Нова українська школа».

Метою статті є проаналізувати сутність понять методологія, науковий підхід та висвітлити реалізацію наукових методологічних підходів до дослідження проблеми формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкових класів.

Методологія (від грец. *methodos* – дослідження і *logos* – знання) позначає вчення про науковий метод пізнання, а також сукупність методів, що застосовуються у будь-якій науці [6, с. 36].

Методологія визначає складові наукового дослідження: об'єкт; предмет; завдання дослідження, які вирішуються сукупністю дослідницьких засобів; формує уявлення про послідовність виконання дослідницької діяльності в процесі розв'язання завдань.

У процесі наукового пізнання важливо є дотримання методологічних принципів наукового дослідження, а саме:

- об'єктивності – відповідність дослідницьких підходів і засобів до об'єкта дослідження;
- системності – передбачає розгляд об'єкту вивчення як системи, виявлення її складових, встановлення класифікації і впорядкування зв'язків між цими елементами;
- єдності теорії і практики – організації педагогічних досліджень виходить не тільки з досягнень педагогічної теорії, але і з розвитку практики;
- всебічності вивчення педагогічних процесів і явищ – дає можливість моделювати педагогічне явища і досліджувати їх в стані розвитку і в різних умовах.

Розробляючи методології дослідження ми дотримуємося структури методологічного знання, в якій виділяють чотири рівні: філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий та технологічний. Перший рівень методології включає в себе систему цінностей сучасного суспільства; другий – ефективні шляхи вирішення соціальних проблем; третій – тенденції розвитку педагогічної науки. А четвертий рівень забезпечує технологічну реалізацію концептуальних засад дослідження, які сформувався на основі попередніх трьох рівнів [7, с. 93].

Основним завданням методології є розробка наукових підходів до вивчення проблеми, яка досліджується наукою. Підхід у науці включає систему поглядів, принципів, що формують основні напрямки сприйняття, розуміння явища, події, об'єкта і визначають вибір методів пізнання.

У дослідженні проблеми формування інформаційно-комунікаційної компетентності ми звернулися до підходів, які вже утвердилися, пройшли широку апробацію. Відповідно до структури методологічного знання ми представили їх у вигляді рис. 1.

Методологія на *філософському рівні* дослідження виступає змістовним підґрунтям методологічного знання та визначає світоглядні підходи до процесу пізнання та перетворення дійсності, зокрема спираємося на загальні положення теорії пізнання та основні принципи діалектики у сфері освіти.

Діалектичне розуміння розвитку подано у наукових доробках видатних філософів і науковців – Ф. Бекона, Л. Вітгенштейна, Р. Декарта, І. Канта, О. Конта, Т. Куна, Е. Маха, Д. Юма та ін.

Рис. 1. Наукові підходи до проблеми формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкових класів

У працях Г. Гегеля визначено основні закони діалектики: перехід кількісних змін в якісні, єдність і боротьба протилежностей, заперечення заперечення.

Діалектичний підхід передбачає розгляд і вивчення проблеми формування інформаційно-комунікаційної (ІК) компетентності учнів початкових класів з урахуванням педагогічних закономірностей використання відповідних інформаційних технологій в освітньому процесі, спрямованих, зокрема, на передбачення і попередження небезпек, пов'язаних з відповідним контекстом інформатизації суспільства.

Загальний механізм формування ІК-компетентності зумовлюється законом взаємного переходу кількісних змін в якісних.

Діалектичний підхід визначається взаємозумовленістю формування ІК-компетентності з різними видами педагогічної діяльності, зокрема в умовах їх ускладнення у період війни, що має призвести до якісних змін в освітньому процесі. Невичерпний евристичний потенціал діалектичної філософської категорії спрямовує дослідження на пошук внутрішніх суперечностей у її становленні як джерела саморозвитку, на розкриття єдності кількісних і якісних змін, циклічності й розгортання в часі.

Розвиток як універсальна й фундаментальна властивість буття завжди залишається центральною категорією діалектики. Закономірності розвитку визначаються законом єдності й боротьби протилежностей, який тлумачить поняття «розвиток» як процес виникнення, росту, загострення та розв'язання різноманітних суперечностей, у яких конкретизується єдність протилежностей [3, с. 11]. Розвиток розуміється як складний, суперечливий процес, у якому можливі перерви, поступовості, якісні стрибки, виникнення принципово нової якості.

Тобто, реалізація діалектичного підходу передбачає висвітлення проблеми ІК-компетентності в часоплинності, що передбачає внесення нового до організації освітнього процесу молодших школярів. Зазначене вимагає аналізу та вирішенні як внутрішніх, так і зовнішніх протиріч як рушійних сил.

Поступальність, наступність і циклічність розвитку зумовлюється законом заперечення заперечення, який базується на розв'язанні суперечностей у процесі розвитку через заперечення старого новим. Так поява Концепції «Нової української школи», яка сконцентрувала увагу на компетентнісній парадигмі, призвела до зміни

викладання та навчання в освітніх закладах. Закон заперечення відображає вихідний характер розвитку, поступовість руху; розвиток, який ніби повторює пройдені вже ступені, але повторює їх інакше, на вищій фазі.

Розвиток методології дослідження проблеми формування ІК-компетентності та розвиток теорії освіти є взаємозумовленим і взаємопов'язаним процесом. Ця ідея ґрунтується на положеннях діалектичного підходу, який дозволяє розглядати методологічні засади як явище, що знаходиться в постійному русі; вивчати його у зв'язках і взаємодії з іншими явищами; виявляти моменти переходу кількісних змін в якісні, які характеризують певну етапність цього процесу.

Закономірності, які розглядає діалектичний підхід, визначають характер розвитку освітнього процесу. Отже, лише за умов їх врахування у процесі створення та практичної реалізації розробленої нами моделі формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкових класів можна сподіватися на досягнення значних результатів дослідження.

На другому, загальнонауковому, рівні методології дослідження нами були реалізовані наукові підходи: системний, діяльнісний та компетентнісний.

Системний підхід є одним із фундаментальних і класичних підходів сучасного наукового пізнання, в основі якого лежить дослідження об'єкта як системи, що вивчається під кутом зору зав'язків між складовими об'єкта, які забезпечують його цілісність та внутрішню організацію й функціонування [2, с. 28].

Системний підхід було започатковано Н. Вінером, розвинуто у філософському (методологічному) аспекті І. Блаубергом, В. Садовським, К. Шеноном, Е. Юдіним і ін.; його зміст, сутність та особливості використання розкрито у вчених В. Андрущенко, С. Гончаренка, В. Кременя, В. Онищука тощо.

Реалізація системного підходу у нашому дослідженні здійснюється у процесі побудови моделі як системи – сукупності структурних елементів, що передбачає врахування різноманітних чинників щодо прийняття того або іншого рішення, яке може впливати на результативність у процесі формування ІК-компетентності учнів молодшого шкільного віку.

Системний підхід до дослідження виходить з того, що побачити ціле можна лише за умови розуміння єдності структури, функцій та процесу. Кожен із зазначених аспектів відображає певні грані одного і того ж явища. Разом із зовнішнім середовищем вони утворюють повний комплекс або базову модель для його дослідження.

Розглядаючи проблему формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкових класів з позиції системного підходу, дотримуючись основних принципів, виділимо такі властивості:

- цілісність – ІК-компетентність є цілісним утворенням, всі її складові пов'язані між собою, будь-який компонент цієї системи впливає на всі її компоненти;
- ієрархічність – ІК-компетентність являє собою складну систему, що складається з підсистем;
- функціональність – кожен з елементів системи ІК-компетентності діє і взаємодіє в рамках свого функціонального призначення.

Відповідно до системного підходу, проблему формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкових класів розглядаємо як множину

взаємопов'язаних елементів: мети, завдання, суб'єктів діяльності, методів та форм, об'єднаних спільністю функцій та мети, єдністю управління та функціонування.

Зазначений підхід є теоретичною основою на усіх етапах дослідження, проте слід зокрема виділити важливість його реалізації у процесі обґрунтування концептуальних засад та створення моделі формування ІК – компетентності.

Формування інформаційно-комунікаційної компетентності особистості відбувається в процесі діяльності.

Діяльнісний підхід є системоутворюючим у дослідженні, так як діяльність є одним з основних чинників становлення вчителя як особистості і професіонала.

Теоретичні аспекти педагогічної діяльності розкрито в працях С. Гончаренка, Н. Ничкало, С. Сисоєвої та ін. дослідників. Особливості використання цього підходу в навчальному процесі розроблялося О. Савченко і іншими вченими.

Особистість пізнається у діяльності, а будь-яка особистісна якість розвивається і формується у діяльності. До того ж можливість самореалізації у тій чи іншій діяльності зумовлена рівнем засвоєння цієї діяльності, що дозволяє перейти у позицію суб'єкта.

У контексті цього підходу особистості вчителя та учнів, як головних учасників освітнього процесу, розглядається в якості похідної від системи діяльності людини (вчитель – викладання, учень – учіння). Діяльність обумовлює формування в людини всіх психічних процесів і свідомості, а вони, у свою чергу, є умовою її подальшого вдосконалення ІК- компетентності учнів, а також удосконалення професійної компетентності вчителя.

Реалізація діяльнісного підходу забезпечується включенням школярів в активну діяльність на уроках інформатики. Нами створюються умови для реалізації учнем потенційних можливостей, тобто забезпечити суб'єкт-суб'єктний характер міжособистісної взаємодії, який полягає у рівності психологічних позицій її учасників, їх взаємній гуманістичній спрямованості, активності, готовності прийняти і розуміти співрозмовника, взаємодіяти з ним. На уроках інформатики використовуються вправи для активізації учнів, які вчать висловлювати власну думку: «Правильно / Неправильно», «Незакінчене речення», «Дерево припущень», «Знаю-Хочу знати- Дізнався».

Щоб оволодіти ІК-компетентністю школярі навчаються критично мислити, бути активними і відповідальними громадянами. На уроках інформатики у 2–4 класах нами застосовуються вправи на розвиток критичного мислення: «Кубик Блума», «Шість капелюхів», «Асоціація», «Кошик ідей», «Фішбоун» тощо.

Отже, діяльнісний підхід у нашому дослідженні спрямований на оволодіння в освітньому процесі молодшими школярами інформаційно-комунікаційною компетентністю, створюючи умови для розвитку свідомості, цілеспрямованості, здатності до критичного мислення, а у вчителів – прагнення до професійного самовдосконалення.

Задля реалізація завдань інформатичної освітньої галузі ми дотримуємося компетентнісного підходу в освітньому процесі. Зазначений підхід є одним із концептуальних засад НУШ, дотримання якого дозволяє сформувати в учнів ключові компетентності та наскрізні вміння.

Компетентнісний підхід є новим концептуальним орієнтиром системи освіти України. Теоретичні засади цього підходу обґрунтовані у працях Л. Ващенко, М. Кадемія, Р. Гуревич, О. Овчарук, О. Пометун та ін.

Розвиток особистості в межах зазначеного підходу спрямовано на формування

зацікавленості й реальної активності учнів в освітньому процесі.

Компетентнісний підхід у дослідженні спрямований на критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні; навички безпеки в інтернеті та кібербезпеці.

Зазначений підхід передбачає орієнтацію на формування в учнів життєвих компетентностей, потрібних для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці, а також орієнтацію на формування у вчителя професійної компетентності, яка дозволить успішно проводити процес навчання учнів початкових класів.

Важливим засобом успішного формування ІК-компетентності учнів початкових класів на уроках інформатики на засадах компетентнісного підходу є впровадження проєктної діяльності, створення проблемних ситуацій, практико-орієнтованих завдань, самостійної і творчої активності учнів.

Завдяки наскрізному застосуванню інформаційно-комунікативних технологій на уроках інформатики у 2–4 класах нами створюються умови для ефективного опрацювання теоретичної частини, а також практичне застосування набутих знань. У дітей молодшого шкільного віку домінує образне мислення, тому для пояснення нового матеріалу ми використовуємо мультимедійний контент: презентації з проблемними ситуаціями, аудіо та відеозаписи, веб-сервіси та веб-ресурси.

Для учнів початкових класів зберігається потреба у грі. Саме тому на уроках інформатики ми застосовуємо ігрові технології. Наприклад, гра «Світлофор», «Код», «Впізнай об'єкт» тощо. Учні добре сприймають застосування на уроках різноманітних кросвордів, анаграм, ребусів, вікторин. Невід'ємний елементом уроків інформатики є використання навчальних ігор: GCompris, «Скарбниця знань», «Сходинки до інформатики», TuxBot, Scratch тощо.

Вивченні проблеми формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкових класів відбувається відповідно Концепції «Нової української школи». *Конкретно-науковий рівень* дослідження представлено технологічний, особистісно орієнтований, інтегрований та середовищний підходами до організації процесу навчання учнів молодших школярів.

Технологічний підхід передбачає розгляд і вивчення проблеми проєктування і застосування технологій навчання для вирішення освітніх завдань. Теоретичні аспекти запровадження педагогічних технологій в освіті висвітлено у працях І. Дичківська, Л. Олійник, О. Саган, Т. Симоненко та інш.

Технологічний підхід у дослідженні забезпечує проєктування способу організації формування ІК-компетентності учнів початкових класів з послідовною орієнтацією на завдання, підбір чітко визначених методів, засобів впливу на освітній процес учнів початкових класів.

В контексті цього підходу технологія формування ІК-компетентності ґрунтується на таких принципах:

- науковості – передбачає необхідність базуватися на загальних і конкретних закономірностях процесу навчання, яке обґрунтовується результатами наукових досліджень;
- системності – вимагає структурованості, ієрархії її компонентів та взаємообумовленість одних від одного;

- безпеки – забезпечує комфортні умови навчання, позитивний вплив на психіку і здоров'я учнів;
- ефективність – забезпечує досягнення оптимальних результатів відповідно до стандартів освіти;
- поліфункціональність – поєднує у собі взаємозумовлені функції, на які вчитель має акцентувати увагу у процесі запровадження технології, серед яких: організаційна, рефлексивна, прогнозувальна, комунікативна, контрольна та коригувальна;
- керованість – забезпечує можливість діагностування процесу формування інформаційно-комунікаційної компетентності, а саме контроль, перевірку, оцінювання, виявлення динаміки та прогнозування подальшого розвитку подій, тим самим роблячи його керованим [5, с. 96–97].

Отже, технологічний підхід у дослідженні дозволяє: створити модель формування ІК-компетентності з її подальшим впровадженням в освітній процес учнів початкових класів; підібрати оптимальні методи, форми і засоби, необхідні для реалізації даної технології; організувати контроль якості навчання; проводити корекцію процесу навчання.

Для реалізації моделі формування ІК-компетентності важливим є розроблене нами організоване освітнє середовище, його облаштування, забезпечення дидактичними та технічними засобами навчання. Середовище, яке дає можливість виявити та розвинути здібності кожної особистості учня, знайти оптимальний спосіб для її ефективного навчання.

Середовищний підхід у процесі вивчення інформатики полягає в управлінні процесами формування та розвитку особистості через створення необхідних та достатніх умов для його учасників.

Загальні підходи до використання ІКТ в освітньому середовищі розкрито в працях В. Ю. Бикова, М. І. Жалдака, Ю. О. Жука, Н. В. Морзе, О. П. Пінчук та ін.

С. Смолюк виокремлює такі компоненти сучасного освітнього середовища початкової школи:

- інформаційний – дотримання вимог державних освітніх стандартів, наявність сучасного навчального й організаційно-технологічного супроводу;
- психологічний – відповідність освітнього процесу віковим психологічним та індивідуальним особливостям учнів;
- предметно-просторовий – врахування елементів дизайну в інтер'єрі початкової ланки школи, організація просторової структури освітнього середовища, мобільність і керованість середовища як засобу комунікації вчителя, учнів та їхніх батьків; наявність сучасних мультимедійних засобів, аудіо-, відеопродукції;
- культурно-освітній – педагогічна компетентність учасників освітнього процесу, що включає зміст, форми, методи, інноваційні технології щодо реалізації завдань розвитку й саморозвитку особистості учнів початкової ланки освіти [8].

Відповідно основними умовами, які необхідні для створення освітнього середовища у процесі формування ІК-компетентності учнів початкових класів на уроках інформатики відносимо:

- створення позитивної психологічної атмосфери, максимальне наближення навчання кожної дитини до її здібностей;
- заохочення, активність учнів у процесі навчання;
- готовність працювати у командах, комунікативність та професійна мобільність;
- комп'ютерні засоби та сучасні технології навчання;
- професійна підготовка вчителя до процесі навчання учнів початкових класів.

У Концепції «Нова українська школа» акцентується увага на впровадження особистісно-орієнтованої моделі освіти.

Педагогічні основи *особистісно орієнтованого підходу* закладено такими науковцями: І. Бех, В. Бондар, С. Гончаренко, І. Зязюн та ін.

Зазначений підхід передбачає суб'єкт-суб'єктну взаємодію всіх учасників освітнього процесу. У цьому випадку учень постає як особистість, яка самостійно і відповідально визначає свою позицію у сфері соціальних відносин, яка проявляє природний потенціал.

Освітню діяльність учнів початкових класів у процесі вивчення курсу «Інформатика» організовано з урахуванням різного виду складності завдань, враховуючи індивідуальні особливості кожного учнів.

Упровадження особистісно орієнтованої моделі освіти основана на ідеології *дитиноцентризму*, сутність якого полягає у максимальному наближенні навчання конкретної дитини до її здібностей та життєвих планів [4, с. 18].

Основною метою особистісно орієнтованого підходу до навчання учнів початкових класів є створення умов для виявлення пізнавальної активності школярів.

Для підвищення мотивації на уроках інформатики нами застосовується цікавий матеріал, підбір аудіо та відеоматеріалів, використання сучасних інтерактивних технологій навчання: «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Акваріум» тощо. Враховуючи індивідуальні особливості учнів на урок інформатики готуємо завдання на вибір або завдання для групової роботи, зважаючи на обсяг навчального матеріалу й рівень складності відповідно до навчальних можливостей учнів.

У світовому досвіді склалося розуміння компетентності як інтегрованого результату освіти, здобутого особистістю. Тому особливу увагу у нашому дослідженні приділяємо *інтегрованому підході*, який забезпечує реалізацію в освітньому процесі принципу інтегральності знань, педагогічних систем, цілей освіти тощо.

Теоретичні аспекти поняття «інтеграція» розкрито в працях Н. Антонова, Н. Костюка, І. Козловської та ін.

У системі початкової ланки освіти інтеграція розглядається як:

- мета навчання, що передбачає створення в учнів цілісної уяви про навколишній світ як єдине ціле, в якому всі елементи взаємопов'язані;
- засіб навчання, що орієнтований на об'єднання навчального матеріалу з різних освітніх галузей;
- результат навчання – завдяки різнобічному сприйняттю предмета, учень через порівняння, узагальнення та аналіз усвідомлює конкретний об'єкт цілісно у сфері уявлень і понять [1].

На уроках інформатики інтеграцію між предметами реалізуємо за допомогою адаптації та поєднання навчальних курсів, створення навчальних проєктів, презентацій,

організації тематичних днів, тижнів.

Відповідно інтегрований підхід до навчання учнів дозволяє сформувати комплексне бачення предмета та його завдань.

Отже, методологічні підходи до дослідження проблеми формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкових класів дають можливість нам сформулювати уявлення про послідовність виконання дослідницької діяльності в процесі розв'язання завдань, а саме:

- діалектичний підхід у дослідженні передбачає урахуванням педагогічних закономірностей, принципів навчання, вимагає аналізу та вирішення як внутрішніх, так і зовнішніх протиріч як рушійних сил;
- системний підхід розглядає проблему дослідження як множину взаємопов'язаних елементів: мети, завдання, суб'єктів діяльності, методів та форм, об'єднаних спільністю функцій та мети;
- діяльнісний підхід забезпечує включення школярів в активну діяльність на уроках інформатики;
- компетентнісний підхід у дослідженні передбачає орієнтацію на формування в учнів життєвих компетентностей, які визначені інформатичною освітньою галуззю;
- технологічний підхід у дослідженні дозволяє створити модель формування ІК-компетентності з її подальшим впровадженням в освітній процес;
- середовищний підхід розглядає проблему дослідження через створення необхідних та достатніх умов для його учасників у процесі навчання: комплекс матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, естетичних, психолого-педагогічних;
- особистісно орієнтований підхід у дослідженні передбачає суб'єкт-суб'єкту взаємодію всіх учасників освітнього процесу;
- інтегрований підхід у дослідженні дозволяє сформувати комплексне бачення предмета та його завдань.

Таким чином, у процесі дослідження було виокремлено основні підходи до формування інформаційно-комунікаційної компетентності молодших школярів та реалізація їх у процесі викладання інформатики в початковій школі.

Подальший науковий пошук вбачаємо у важливості дослідження проблеми реалізації системного підходу у процесі побудови моделі формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкових класів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вітюк В. В. Інтегрований підхід до навчання у контексті реалізації концепції Нової української школи. Київ, 2018. С. 106–110.
2. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: курс лекцій. Тернопіль: Економічна думка, 2005. 124 с.
3. Ніколаї Г. Ю. Методологічні пошуки у сфері мистецької освіти. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*. Київ, 2013. С. 3–17.
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.
5. Олійник В. Відкрита післядипломна педагогічна освіта і дистанційне навчання в запитаннях і відповідях: наук.-метод. посіб. / В. В. Олійник; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. Київ: А.С.К,

2013. 312 с.
6. Організація наукових досліджень: навч. посіб. / В. М. Кислий. Суми: Університетська книга, 2011. 224 с.
  7. Сич Т. В. Методологічні підходи до аналізу розвитку методології дослідження проблем управління освітою в історії вітчизняної педагогічної науки. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychologie*. 2016. Вип. 79. С. 92–95.
  8. Смолюк С. В. Перспективи проектування розвивального освітнього середовища сучасної початкової школи. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2016. Вип. 13(1). С. 141–144.

REFERENCES

1. Vityuk, V. V. (2018). Intehrovanyi pidkhdid do navchannia u konteksti realizatsii kontseptsii Novoi ukrainskoi shkoly. [Integrated approach to education in the context of the implementation of the concept of the New Ukrainian School], 106–110 [in Ukrainian].
2. Kustovska, O. V. (2005). Metodolohiia systemnoho pidkhodu ta naukovykh doslidzhen [Methodology of the system approach and scientific research]. Ternopil: Ekonomichna dumka [in Ukrainian].
3. Nikolai, H. Y. (2013). Metodolohichni poshuky u sferi mystetskoi osvity [Methodological searches in the field of art education]. *Aktualni pytanna mystetskoi osvity ta vykhovannia*, 1, 3–17 [in Ukrainian].
4. Nova ukrainska shkola. (2019). [New Ukrainian school: a teacher's guide]. Kyiv: Litera LTD [in Ukrainian].
5. Oliinyk, V. (2013). Vikryta pisladyplomna pedahohichna osvita i dystantsiine navchannia v zapytanniakh i vidpovidiakh [Open postgraduate pedagogical education and distance learning in questions and answers]. Kyiv: «A.S.K.» [in Ukrainian].
6. Kyslyi, V. M. (2011). Orhanizatsia naukovykh doslidzhen [Organization of scientific research]. Sumy: Universytetska knyha [in Ukrainian].
7. Sych, T. V. (2016). Metodolohichni pidkhody do analizu rozvytku metodolohii doslidzhennia problem upravlinnia osvitoiu v istorii vitchyznyanoi pedahohichnoi nauky. [Methodological approaches to the analysis of the development of the methodology of researching the problems of education management in the history of national pedagogical science]. *Education a New Dimension. Pedagogy and Psychologie*, 79, 92–95 [in Ukrainian].
8. Smolyuk, S. V. (2016). Perspektyvy proektuvannia rozvyvalnoho osvitnoho seredovyshcha suchasnoi pochatkovoї shkoly. [Perspectives of designing a developmental educational environment of a modern primary school]. *Onovlenna zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia v zakladakh osvity*, 13(1), 141–144 [in Ukrainian].